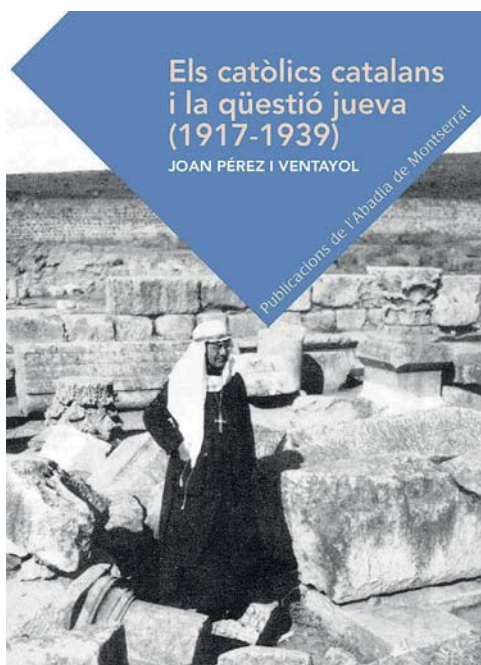

Els catòlics catalans i la qüestió jueva

per Joan B. Culla i Clarà

Joan Pérez i Ventayol Els catòlics catalans i la qüestió jueva (1917-1939)

Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2017.

Ha existit, a la Catalunya contemporània, una «qüestió jueva»? La resposta previsible o automàtica seria que no, si considerem que fins a la segona o la tercera dècada del segle XX no van aparèixer al Principat uns minúsculs nuclis de població jueva, i que des d'aleshores fins avui, en cent anys, la dimensió quantitativa, el pes qualitatiu i la visibilitat social de les comunitats jueves catalanes han seguit essent tan modestos com discrets.

I tanmateix, sense jueus, hem tingut qüestió jueva. Des de l'emancipació dels hebreus associada a la Revolució Francesa i a l'Imperi napoleònic, el «problema jueu» —en les seves dimensions social, política, filosòfica, religiosa, etcètera— ha tingut un pes enorme en la història europea dels darrers dos segles. I per molt que al sud dels Pirineus fos un problema teòric, sense persones concretes que l'encarnessin *in situ*, Catalunya no podia restar al marge dels debats que s'accejaven —i de quina manera!, només cal pensar en

l'afer Dreyfus...— els països veïns, en especial França.

Amb tot, i fins fa una dècada, l'existència al nostre país durant el primer terç del segle XX de posicions contrastades, debats i polèmiques al voltant de la identitat i de la fe jueves, del sionisme i de l'antisemitisme, era més una intuïció fonamentada en un grapat d'indicis que no pas una certesa historiogràficament treballada. Aquesta última ens l'ha donat, amb la seva capacitat de recerca i la seva perspiciàcia d'anàlisi, Joan Pérez i Ventayol. Primer, amb el seu treball de fi de màster (allò que antany en dèiem *tesina*), publicat el 2010 sota el títol *L'exemple dels jueus. El catalanisme d'esquerres i la seva visió del poble jueu, del sionisme i del conflicte a Palestina (1928-1936)*.

Després, amb la tesi doctoral que sostingué a la Universitat Autònoma a finals del 2015, de la qual el volum que ara ressenyem sintetitza la primera meitat.

Aquesta part de la tesi se centra en l'estudi de les actituds i els discursos del món catòlic català davant de l'Israel bíblic, però també davant del projecte nacional sionista, davant del racisme i l'antisemitisme rampants a Europa en les dues dècades anteriors a la Guerra Civil espanyola. Aquell món estava dividit en dos hemisferis força ben diferenciats: allò que Pérez i Ventayol anomena el «catolicisme renovador», que rimava amb la incipient democràcia cristiana i, en alguns aspectes, desprenia una lleu flaire de Concili Vaticà II, i l'«integritisme catòlic», ultramuntà, reaccionari i en guerra amb la modernitat. Eren, per resumir-ho en les capçaleres de dos diaris de l'època, els universos d'«El Matí» i d'«El Correo Catalán».

Naturalment, cadascun d'aquests dos espais catòlics contemplava les temàtiques jueves des de perspectives molt contrastades. L'autor del llibre parla de «la tolerància condicionada del catolicisme renovador» fent el comú denominador entre autors i textos que es movien des del recel teològic, passant per la mera comprensió o compassió davant les desventures dels hebreus, fins al filosemitisme i àdhuc el fervor prosionista. L'integritisme catòlic, en canvi, presenta en aquesta matèria una fesomia molt més compacta:

fermament antisemita, impregnada dels clàssics europeus (*La France Juive* d'Édouard Drumont, els *Protocols dels savis de Sió* fabricats per la policia política tsarista...), obsedida pel fantasma del «contuberni judeomaçònic», histèrica davant l'arribada d'uns pocs milers de refugiats jueus a la Catalunya dels anys republicans.

En desenvolupar la seva magnífica recerca, Joan Pérez Ventayol construeix també —potser sense voler-ho explícitament— una sensacional galeria de personatges, un pom d'eclisàstics catalans fora del comú que, més o menys coneguts durant la primera meitat del segle XX, han caigut avui en una injusta zona d'ombra. Em refereixo a figures com el caputxí Miquel d'Esplugues —peça clau de la vida intel·lectual del seu temps, molt més enllà de l'àmbit clerical—, el claretià Pere Voltas i Montserrat —catalanista de pedra picada, actiu antifranquista durant la Guerra Civil i un veritable sionista catòlic—, el benedictí de Montserrat Antoni Ramon i Arrufat —observador directe i atent de la Palestina dels anys 1920— o el prevere secular Joan Tusquets i

Terrats —de qui les *Ediciones antisecularias* i la tasca de «caçador de maçons» durant la dècada de 1930 han eclipsat una llarga i densa trajectòria intel·lectual—. Això, per no parlar de l'inclassificable i atrabiliari Segimon Pey i Ordeix, capellà exclaustrat que circulà des de l'integrisme fins a l'anticlericalisme i acabà esdevenint, potser, el pioner local d'un antisemitisme d'esquerres.

La cronologia de l'estudi que ressenyem abasta dues dècades crucials en la història moderna del poble jueu: des de la Declaració Balfour fins a la Nit dels Vidres Trencats, passant per la inauguració de la Universitat Hebrea de Jerusalem, les violències de 1929 a Palestina, les lleis de Nuremberg o la Gran Revolta Àrab de 1936. Encara que avui ens pugui sorprendre, cadascun d'aquests esdeveniments suscità a la Catalunya coetània interès mediàtic i, sobretot, reflexió i polèmica. El gran mèrit de Joan Pérez i Ventayol és, primer de tot, haver-ho redescobert gràcies a un exhaustiu treball d'hemeroteca i de biblioteca, i, en segon lloc, dissecionar, contex-

tualitzar i sintetitzar aquells vells debats, aquelles llunyanes preses de posició, fer-los intel·ligibles per al lector d'avui i mostrar-nos, d'aquesta manera, una Catalunya gens provincialiana, ben connectada —ja fa un segle— amb els temes i les discussions que ocupaven i preocupaven el món occidental.

Joan Pérez ha desenvolupat una recerca modèlica, els fruits de la qual encara no han estat completament difosos. Esperem i desitgem que, en un futur no gens llunyà, es pugui publicar també la segona part de la seva tesi doctoral, aquella que mostra les actituds i els posicionaments que, davant la qüestió jueva, van mantenir les dues grans branques del catalanisme polític: el catalanisme conservador, cambonià, representat fonamentalment per la Lliga i els seus cercles afins, i el catalanisme republicà o progressista, que acabà cristal·litzant en partits com Acció Catalana o Esquerra Republicana de Catalunya i que va tenir en els seus rengles observadors tan tenaços i apassionats de les problemàtiques jueves com un Antoni Rovira i Virgili.

TEXTOS I ESTUDIS DE CULTURA CATALANA

Soldats i emboscats a Catalunya (1936-1939)

DANIEL DÍAZ ESCULIES

Una investigació amb nova informació sobre la Guerra Civil a Catalunya. D'una banda, analitza la resposta popular armada a la fallida rebel·lió militar del 1936, la transició de les irregulars columnes milicianes a exèrcit regular, i les condicions de vida dels soldats a primera línia. D'altra banda, s'endinsa en la clandestina resistència a la incorporació dels minyons de les lleves forçoses a les files de l'Exèrcit Popular.

Publicacions de l'Abadia de Montserrat · Tel. 93 245 03 03 · comanda@pamsa.cat · www.pamsa.cat